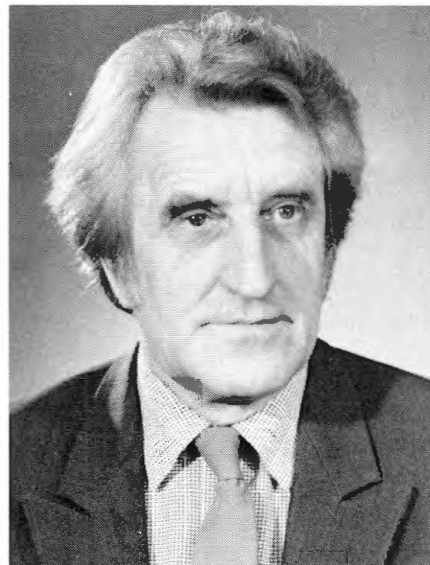

Eduard Väari 60-vuotias

26. kesäkuuta täytti 60 vuotta Tarton valtionyliopiston suomalais-ugrilaisten kielten professori Eduard Väari. Hän on syntynyt Tartumaalla Valgutassa. Oltuaan ensin äidinkiellensä opettajana Tarton opettajainstituutissa hän on jo vuodesta 1952 kuulunut Tarton yliopiston opettajakuntaan, professorina vuodesta 1980. Hän oli 1976–78 myös Helsingin yliopiston viron kielen lehtorina.

Eduard Väari aloitti kielenainesten keruun jo ylioppilaana vatjalaisten, Valdain karjalaisten ja liiviläisten pariin sekä viron kielen eri murrealueille suuntautuneilla matkoillaan. Kandidaatintyön (1953) aiheena oli itämerensuomalaisten kielten sukulaisuussanasto. Sitten ovat erityisesti liivi ja viro olleet hänen tutkimuskohteitaan.

Liivin kieltä Väari on tutkinut erittäin intensiivisesti. Sitä osoittaa ensinnäkin hänen liivin alkuperäisiä suffikseja käsittelevät tohtorinväitöskirjansa (1975), joka käsikirjoituksena sanastoineen ja teks-

teinen oli peräti 1 132-sivuinen. Siinä on tarkasteltu 23:a nominin-, 7:ää verbin- ja 11:tä adverbijohdinta, selvitetty niiden alkuperä, merkitys ja käyttötaajuus. Tutkimukseen on koottu myös kaikki kyseisillä johtimilla muodostetut sanat. Tämä työ ei ole ilmestynyt, mutta sen pohjalta tekijä on julkaissut koko joukon tärkeitä tutkielmia. Kokonainen artikkelisarja on ilmestynyt Tarton yliopiston toimitusten sarjassa »Fenno-ugristica» (FU), nimitäin tutkielmat liivin suffikseista *-b-* ja *-g-* (FU 1, 1975), *-ikš-* (FU 2, 1976), *-nd-* ja *-ž-* (FU 6, 1980), *-n + ð-* (FU 7, 1980), (vokaali) + *-it-* (FU 8, 1981), *-r + ð* (FU 9, 1982), *m + ð* (FU 10, 1983), *-s (-š) + ð* (FU 11, 12; 1984, 1985) ja *l + ð(d)* (FU 13, 1986). Verbinjohtimia käsittelevät useat muutkin Väärin tutkimukset kuten »Frekventatiivse ning retsiprookse *l*-liitega verbid ja algupäraste liidetege adverbid liivi keeles» (Töid eesti filoloogia alalt IV, 1974) ja fennougristikongresseissa pidetyt esitelmät »Verbalaffixe im Livischen» (CIFU III:1, 1975) ja »Mechanismus der livischen Verbalsuffixe» (CIFU IV:3, 1981). Väari on löytänyt liivistä kaikkiaan 626 seitsemällä vanhalla suffiksilla johdettua verbiä, joista 435 kuuluu aktiiviseen ja 191 passiiviseen sanavarastoon; uusia johdoksia niillä ei enää muodosteta. Liivin sananmuodostusta yleisemmin koskettelee artikkeli »Komposita und Wortgefüge im Livischen» (Studia Fennica 28, 1985).

Eduard Väari on ennen kaikkea liivin johto-opin verraton tuntija, mutta hän on tutkinut tätä kieltä monesta muustakin näkökulmasta. Liiville ominaiseen yksinäis- ja geminaattaklusiilien vaihteluun tuo selkeyttä »Über den Wechsel intervokaler Klusile im Livischen» (Ural-altaische Jahrbücher 40, 1968). Hän on tarkastellut myös liiviläisiä paikannimiä (Kodumurre 13, 1976) ja liivin nuoria lätiläislainoja (CIFU 2, 1965). Liivin asemaa itämerensuomalaisessa kieliperheessä valaisee katsaus »Pribaltijsko-finskije jazyki», ja tiivis yleisesitys on »Livskij jazyk» (Jazyki narodov SSSR III, 1966).

Yleisluonteisia ovat myös »Liivlased ja liivi keel» (Saaremaalt Sajaanideni ja kaugemalegi, 1970) ja »Liivi kirjakeel ja kirjandus» (Töid eesti filoloogia alalt III, 1970). Liiviläiseksi nykykirjallisuudeksi voisi sanoa Väärin Fenno-ugristica-sarjassa julkaisemia ja vironamia liiviläisten Alfon Bertholdin (FU 9, 1982; 10, 1983; 11, 1984) ja Pouliņ Kļaviņan (FU 10, 11) runoja.

Usein Väari on tuntenut kiinnostusta tutkimuksen historiaan. Hyvin ansiokas on laaja artikkeli »Liivi keele uurimise ajaloo» (ESA 5, 1959). Liivin kirjakielen historiaa valaisevat »100 aastat esimeste liivikeelsete raamatute ilmumisest» (ESA 11, 1965) ja »Liivi kirjakeel ja kirjandus» (Töid eesti filoloogia alalt, III, 1970). Katsauksen liivin uudempaan tutkimukseen sisältää »Die Liven und die livische Sprache in den Jahren 1920—1970» (FUF 39, 1971). Yhden tutkimusalueen vaiheita selvittelee »Liivi keele suffiksitate uurimine» (Töid eesti filoloogia alalt IV, 1974) ja sodanaikaista ja -jälkeistä fenno-ugristiikkaa Virossa »Fenno-ugristika aastail 1940—1965» (ESA 11, 1965). Huomiotta ei ole jäänyt tutkijan äidinkielen tutkimushistoriakaan, kuten osoittavat J. V. Veskin toimintaa käsittelevät artikkelit (Nonainginta, 1963; Centum, 1974) ja perusteellinen arviointi Johannes Aavikin kielipiopista (Üheksa aastakümnet: pühendusteos Johannes Aavikule, 1971).

Monet Väärin julkaisut ovat tutkimusmatkojen tuoretta satoa, mm. Kodumurre-sarjan kirjoitukset »Tänapäeva liivlastest ja nende keelest» (n:o 6, 1963), »Vaide küla jutustajad» (n:o 7, 1965) ja »Talvehakul liivi keelt uurimas» (n:o 8, 1967) ja artikkeli »Koštrõgi küla» (Läänemeresoomlaste rahvakultuurist, 1970). Liivinrannasta ovat peräisin myös kielennäytteet »Rahvajutte, vanasõnu ja kombeid Vaide külast» (ESA 12, 1966), teksti Pertti Virtarannan toimittamassa Lähi-sukukielten lukemistossa (1967) ja useihin artikkeleihin sisältyvät kielenainekset. Tutkijalla on hallussaan runsaasti julkaisemattomia liivin kielen näytteitä.

Viron kielen opettamisen kysymykset ovat jatkuvasti askarruttaneet Eduard Vääriä. Sitä osoittavat hänen laatimansa »Eesti keele õpik keskkoolile» (1968, 10. painos 1980), keskikoulua varten laadittu »Eesti keele ajaloo» (1969) ja suomalaisille tarkoitettu »Viron kielen oppikirja» (1975). Äidinkielen opettamisesta Vääri on usein kirjoittanut varsinkin Nõukogude Kool -julkaisussa, ja hän on osallistunut aktiivisesti äidinkielenopettajain käytännön koulutukseenkin. Tärkeä käsikirja on hänen yhdessä R. Kleisin ja J. Silveitin kanssa julkaisemansa »Võõrsõnade leksikon» (1961, useita painoksia). Hän on ottanut usein kantaa myös oikeakieliysskysymyksiin mm. Keel ja Kirjandus -lehdessä. Väärin tuotantoon sisältyy yleistä kielitiedettäkin.

Neuvostoliittolaiselle fennougristiikalle ovat tulleet viime vuosikymmeninä tunnusomaisiksi eri suomalais-ugrilaisia kansoja edustavat syntyperäiset kielen tutkijat. Eduard Vääri on niin antaumuksellisesti paneutunut liivin kieleen, että hän voi tutkia sitä lähes synnynnäisen liiviläisen edellytyksin. Hän tuntee nykyisin elävät liiviläiset, kokonaisen heimokansan. Hänen saavutuksensa tämän jatkuvasti pienenevän kielen tallentamisessa ja tutkimisessa ovat pysyvääarvoisia. Viritäjä toivottaa professori Väärille edelleen menestystä hänen tärkeässä työssään.

Päägiri võnnä!

SEPPÖ SUHONEN